

МЕДЫЯТЭКСТ: МОЎНАЯ КАМПЕТЭНТНАСЦЬ І КУЛЬТУРА МАЎЛЕННЯ ЖУРНАЛІСТА

I. I. Навасельцава

*Беларускі дзяржаўны эканамічны ўніверсітэт,
пр. Партызанскі, 26, 220070, г. Мінск, Рэспубліка Беларусь,
navaseltsava.i@gmail.com*

Разглядаюцца праблемныя аспекты культуры маўлення ў беларускіх друкаваных масмедыя. Аналізуюцца прычыны парушэння ў газетных тэкстах літаратурных нормаў беларускай мовы. Матэрыял можа быць выкарыстаны пры разглядзе пытанняў культуры маўлення і стылістыкі, мовы сучасных сродкаў масавай інфармацыі.

Ключавыя словы: газетны тэкст; культура маўлення; моўная норма.

MEDIA TEXT: LINGUISTIC COMPETENCE AND SPEECH CULTURE OF A JOURNALIST

I. I. Novoseltseva

*Belarusian State Economic University,
26, Partizanski Ave., 220070, Minsk, Republic of Belarus
Corresponding author: I. I. Novoseltseva (navaseltsava.i@gmail.com)*

The problematic aspects of the culture of speech in the Belarusian print media are considered. The reasons for violation of the literary norms of the Belarusian language in newspaper texts are analyzed. This study can be used for analysis of speech culture and stylistics issues, language of modern mass media.

Key words: newspaper text; culture of speech; linguistic standard.

У сучасным свеце масмедыя адыгрываюць выключную ролю ў вызначэнні моўнага, культурнага і палітычнага жыцця соцыуму, уплываючы на мысленне, свядомасць, светаўспрыманне і каштоўнасныя арыенціры людзей. Мова беларускамоўных СМІ як адмысловая форма існавання нацыянальнай мовы пэўным чынам уздзеінічае на літаратурную норму і культуру маўлення чытачоў. Менавіта культура

маўлення ў масмедыя адлюстроўвае як агульную моўную кампетэнтнасць і прафесійны ўзровень журналіста, так і спецыфіку інфармацыйна-моўнай культуры ў грамадстве.

Акадэмік А. І. Падлужны акцэнтаваў увагу на тым, што «культура маўлення азначае свядомыя адносіны не толькі да зместу, але і да формы выказвання» [1, с. 7]. Аднак у сітуацыі дзяржаўнага білінгвізму праблемы правільнасці маўлення і няякаснага, некарэктнага рэдагавання медыятэкстаў застаюцца актуальнымі. Калькаванне рускіх слоў і канструкцый, парушэнне нормаў мовы і камунікатыўных якасцяў маўлення на амаль што ўсіх моўных узроўнях, на жаль, частая з'ява на старонках газет «Культура», «ЛіМ», «Звязда». Бачыць разнастайныя памылкі ў аўтарытэтных беларускамоўных выданнях (у рабоце выкарыстання прыклады з электронных версій названых газет), якія пазіцыянуюць сябе грамадска-асветніцкімі, культурна-адукацыйнымі, асабліва прыкра.

Дакладнасць слова – не толькі патрабаванне густу, але перш за ўсё патрабаванне сэнсу, правіл ужывання слова ў яго агульнавядомым значэнні. Выбар адпаведнага пэўнаму зместу маўлення і моўным нормам слова з'яўляецца важным патрабаваннем стылістыкі. Мовазнаўца М. Я. Цікоцкі неаднаразова зазначаў, што «трапнасць, выразнасць словаўжывання – гэта якасці, якія праяўляюцца пры выкарыстанні слова перш за ўсё ў яго прамым значэнні. Пры поўнай рэалізацыі сваіх выяўленчых магчымасцей слова натуральна ўваходзіць у кантэкст, у звыклых для яго спалучэнні з іншымі словамі. У тым выпадку, калі слова выбрана без уліку яго дакладнага сэнсу і не адпавядае звыкламу спалучэнню, яно ўспрымаецца як парушэнне літаратурных норм. <...> Для таго, каб правільна перадаць думку, неабходна ясна ўяўляць як асаблівасці паняцця, так і дакладнае значэнне слова, што яго абазначае, з усімі семантычнымі адценнямі» [2, с. 133].

У сітуацыі сённяшняга двухмоўя правілы словаўжывання, чысціню і дакладнасць маўлення груба парушаюць русізмы, якія ў медыятэкстах найбольш часта назіраюцца на лексічным і граматычным узроўнях: «... мышыны забег і бойка з **крысіным** [па-беларуску: **пацучыным**] каралём» («Звязда», № 109, 2015); «Такая адкрытасць душы, манера пісьма, такі дзіцячы найў **ашаламляе**... [у беларускай мове рускаму слову *ошеломляет* адпавядае **агаломишае**, што занатаванае ў ТСБЛІМ 2016 года]» («ЛіМ», № 44, 2021); «З боку гасцініцы “Мінск” размесціцца аб'ёмная стылізаваная канструкцыя мяшка Дзеда Мароза, аздобленая мяккім матэрыялам і **мехам** [па-беларуску: **футрам**]» («Звязда»,

11.11.2021); «... аўтара раманаў “Злачынства і пакаранне”, “Ідыёт”, “Браты Карамазавы”, “Падлетак”, “Гулец”, **другіх** [пры пералічэнні лепш: **іншых**] твораў, якія перавярнулі і свядомасць чытача, і многія ўяўленні пра мастацкую літаратуру ўвогуле» («Звязда», 12.11.2021); «Зараз важна спрасціць адносіны паміж дзяржавай і грамадзянамі з дапамогай лічбавых тэхналогій у рамках праектаў “Разумныя гарады” і “Электронны ўрад”. Усе ініцыятывы павінны быць зразумелымі **абывацелю**» («Звязда», 04.11.2021). З кантэксту бачна, што абранае аўтарам слова *абывацелі* не адпавядае карэктнасці і важнасці зместу інфармацыі для ўсіх грамадзян краіны: *абывацель* у першым значэнні («сталы жыхар якой-небудзь мясцовасці») падаецца ў ТСБЛМ-2016 як устарэлае слова, а ў другім, сучасным, абазначае чалавека, «які жыве дробнымі асабістымі інтарэсамі».

Часам праз лексічную неспалучальнасць і лішкавасць інфармацыйных матэрыялаў атрымліваюць нелагічныя значэнні і канатацыі, якія скажаюць сэнс выказвання: «**Актуальнасць здабычы лёну і вытворчасці з яго прадукцыі сёння расце**» («Звязда», 07.09.2016; *здабыць* можна нафту і пад., таму ў кантэксте павінна быць спалучэнне **ўборкі лёну**, а слова *вытворчасці* лепш замяніць на *выраб*); «**Не апошняю ролю тут гуляе** [правільны ўстойлівы выраз: **ролю адыгрывае (іграе)**, а **гуляюць**, напрыклад, у **футбол**] **рост аб’ёма** [трэба: **аб’ёму**] **прапановы**» («Звязда», 11.11.2021); «**За летні сезон і пачатак восені “парк” свабодных і таных кватэр ладна паменишчэся**» («Звязда», 11.11.2021; прыслоўе *ладна* ў ТСБЛМ-2016 абазначае «зграбна, прыгожа, спраўна», сэнсава кантэксту адпавядаюць *значна, істотна, заўважна*); «... **ледзь радзей** [ледзь не спалучаецца са словам *радзей*] **выбіралі кватэры ў дамах яшчэ больш старых – ад 1950 да 1971 года** [трэба: *гадоў*] **пабудовы**» («Звязда», 11.11.2021).

Недарэчнасць і недакладнасць лексічнай спалучальнасці, лішкавасць маўлення ўтрымліваюць і наступныя прыклады: «... **месцамі прагназуюцца нават моцныя ліўні**» («Звязда», № 184, 2015; спалучэнне *моцныя ліўні* недарэчнае, бо *лівень* – моцны, праліўны дождж, таму варта было ўжыць: *моцныя дажджы ці залевы*); «**Цэны на кватэры працягваюць павольна паўзці ўніз**» («Звязда», 11.11.2021; семантыка слова *паўзці* ўтрымлівае значэнне «*павольна рухацца*»); «**Уваход на мерапрыемства абсалютна бясплатны** [тут *абсалютна* – моўны лішак]» («Звязда», 11.11.2021).

Да парушэння дакладнасці маўлення, скажэння сэнсу вядзе і неразмежаванне паронімаў: «*Трэба было сабраць, абагуліць, прывесці да*

адзінай формы партрэты, біяграфіі, ілюстрацыі» («Звязда», № 109, 2015); «Гэта як бы **абагулены** ўступ да расповеду пра кожную з войнаў на беларускай зямлі» («ЛіМ», № 44, 2021). Замест слоў *абагуліць*, *абагулены* (ад *абагуліць* – «зрабіць калектыўным, грамадскім што-небудзь уласнае, асабістае (сродкі, аб’екты і пад.)») у кантэкстах павінны быць словы *абагульніць* і *абагульнены* (ад *абагульніць* – «на падставе аднолькавага ў розных думках, крыніцах, фактах зрабіць агульны вывад»).

Выкарыстанне парэмій і фразем дазваляе журналістам падкрэсліць нацыянальны каларыт пэўных рэалій, рэалізаваць інфармацыйны, ацэначны, эмацыянальна-экспрэсіўны складнікі паведамлення пры ўмове, што выраз ужыты трапна, адпавядае дакладнасці маўлення і кантэксту. Напрыклад, у тэксце «... нейкая расхлябанасць з’явілася ў людзей. Хлеб і да хлеба можна дастаць за грошы з магазіна ці з аўталаўкі. Навошта **рваць жываты?**» («Таямніца, якой не ўнікнуць», «ЛіМ», № 44, 2021) аўтар ужыў фразеалагізм *рваць жываты* («моцна смяяцца; заходзіцца ад смеху») памылкова, не ў замацаваным за ім у слоўніках значэнні, бо кантэкст патрабуе выразу ***рваць жылы*** («цяжка працаваць; надрывацца ад працы»).

Відавочна, што ў беларускамоўных газетах пераважае і «выкарыстанне калькаваных прыкладаў рускага культурнага кантэксту прэцэдэнтнасці, таму што большая частка грамадства на ўзроўні культурных алюзій сёння знаходзіцца пад уплывам рускага культурнага поля» [3, с. 278]. Так, у сказе «*Практыкант атрымаў ад яго добрую ўзбучку*» («Звязда», № 104, 2015) рускаму фразеалагізму адпавядаюць: *даць (задаць) дыхту, гарту, жару, пытлю* ды інш. Частотным стаў і калькаваны рускі выраз *не с потолка взять (появиться)*, які не фіксуе беларускія фразеалагічныя і тлумачальныя слоўнікі: «... *гэта лічба ўзятая не са столі, яе вучоныя вызначылі*» («Звязда», 16.04.2020), «... *кожная дэталі тут не са столі ўзятая*» («Культура», № 45, 2021). Варта не калькаваць чужое, а ведаць сакавітае і адмысловае сваё, карыстацца адпаведнымі тэматычнымі слоўнікамі.

На марфалагічным узроўні русізмы выяўляюцца ў пазычанні не характэрных беларускай мове словаформаў: «*Адны выглядаюць старэй* [трэба: *старэйшымі*] *за свае гады*, іншыя, наадварот, не “дацягваюць” да іх» («Звязда», № 104, 2015); «*Думаецца, на агульны каштарыс прэкта гэта не надта паўплывае: бронза ў нас даражэй за ідэі*» [трэба: *даражэйшая*] («Культура», № 23, 2017); «*Новабудоўлі даражэй* [правільна: *даражэйшыя*], *але сочаць за тэндэнцыямі і яны*» («Звязда», 11.11.2021). Тыповай інтэрферэнцыйнай памылкай з’яўляецца

ўжыванне ў параўнальных канструкцыях са словамі *больш* (болей), *менш* (меней) і г. д. назоўнікаў у форме роднага склону па аналогіі з рускай мовай. У сказе «... памер якога не павінен быць **менш памеру шрыфта**, які выкарыстоўваецца для напісання сродка [трэба: сродку] індывідуалізацыі ўдзельніка» («Звязда», № 132, 2015) правільная форма ступені параўнання – **меншым за (чым) памер шрыфту**. Прыметнік малады пры абазначэнні ўзросту падпарадкоўваецца агульнаму правілу ўтварэння ў беларускай мове формаў вышэйшай ступені параўнання, таму ў сказе «...узроставае абмежаванне дыктуе прыходзіць у праект **не маладышым за** васьмнаццаць гадоў» («Звязда», № 106, 2015) правільная форма: **не маладзейшым за**.

Частотная ў друку неўласцівая беларускай мове форма слова *будучае*, калькаваная з рускага *будущее*, якому ў нас адпавядае назоўнік *будучыня*. Таму ў сказе «*Гэта памяць патрэбна нам, нашым дзецям, унукам, праўнукам і будучым пакаленням*» («ЛіМ», № 44, 2021) лепш выкарыстаць **наступным** пакаленням, а ў прыкладзе «... і ўпэўнена будзем сучаснае і **будучае** свайго дзяржавы» («ЛіМ», № 28, 2017) русізм *будучае* замяніць на **будучыню**, *сучаснае* – на **сучаснасць**. У сказе «... вынікам умацавання адукацыйных сувязей паміж двума краінамі стане стварэнне ў **бліжэйшым будучым** індыйскай кафедры пры БДУ» («Звязда», № 104, 2015) варта ўжыць: **у найбліжэйшы час** ці ў **будучыні**.

Іншамоўнае слова *журы* – ніякага роду, не скланяецца, таму памылкова спалучанае з дзеясловам і прыметнікамі множнага ліку ў прыкладах: «... у рэжыме відэаканферэнцый пачалі працу кампетэнтныя **журы**» («Культура», № 43, 2021); «Ужо вядомыя склады прафесійных **журы**» («Культура», № 45, 2021). *Слодыч* – жаночага роду, таму ў сказе «... паласавацца сэндвічамі, эклерамі і **іншымі слодычамі**» правільная форма: **іншай слодыччу** («Звязда», № 115, 2015). Слова *колькасць* мае ў нашай мове жаночы род: «... пакуль **колькасць зарэгістраваных здзелак застаецца высокім**» («Звязда», 11.11.2021). Бачна, што карысталіся «машынным» перакладам, які пакідае рускую форму катэгорыі роду ў словах, дапасаваных да назоўніка, род якога ў беларускай мове адрозніваецца ад рускай формы. Акрамя таго, у сказе парушаная лагічнасць маўлення: *колькасць не можа быць высокай, а толькі малай ці вялікай*.

Сінтаксіс беларускай і рускай моў мае шмат разыходжанняў. Недасканаласць ведання нацыянальнай асаблівасці беларускага сінтаксісу, неразвітасць моўнага чутця, інтэрферэнцыйны ўплыў прыводзяць

да памылковага спалучэнняў слоў, няправільнага выбару сродкаў сінтаксічнай спалучальнасці, штучнага калькавання рускіх канструкцый. Нездарма Кастусь Цвірка слухна папярэджваў, што «калька – шашаль мовы» [4]. Беспадстаўнае механічнае сумяшчэнне рускіх і беларускіх выразаў парушае натуральнасць беларускай мовы, правілы пабудовы ў ёй словазлучэнняў і сказаў. Напрыклад: «**Любіць на ягады** [трэба: *у ягады*] *у лес хадзіць*» («Звязда», № 109, 2015); «... *можна толькі дзівіцца самабытнасці творчасці аўтара*» («ЛіМ», № 44, 2021); «*Я дзівілася таму, як шмат яна ведае...*» («Звязда», № 107, 2015). У беларускай мове дзеяслоў *дзівіцца* кіруе залежным словам у форме роднага склону з прыназоўнікам з (*са*): *дзівіцца з каго, чаго*. У сказе «*А таксама наведваюць Дастоева, дзе працуе краязнаўчы музей, прысвечаны родавай далучанасці Фёдара Міхайлавіча Дастаеўскага з Беларуссю, Берасцейшчынай...*» («Звязда», 12.11.2021) правільна было б ужыць слова *лучнасці*, бо *далучанасць* бывае *да чаго (каго)*.

Для абазначэння адлегласці пры колькасных лічэбніках ужываецца прыназоўнік *за*: «*І пачнём мы яго з маёнтка Радзівілаў, што знаходзіцца ў некалькіх кіламетрах ад мястэчка*» («Культура», № 41, 2021); «... *прывезла клубніцы з вёскі Чырвоная Воля, што ў пяці кіламетрах адсюль*» («Звязда», № 117, 2015). Правільна: *за некалькі (за пяць) кіламетраў ад...* (*адсюль*). У наступным сказе замест прыназоўніка ў, калькаванага з рускага *в*, ужываецца прыназоўнік *на*: «*Для сябе я абраў два галоўныя правілы: дзве сустрэчы ў месяцы і прагляд фільмаў на пэўную тэматыку*» («Звязда», 28.04.2018).

Збег аднолькавых складоў, паўторы аднолькавых слоў і формаў аднаго склону парушаюць мілагучнасць мовы і абцяжарваюць успрыманне выказанай думкі. Структурна невыразнымі і немілагучнымі выглядаюць спалучэнні з «усюдыісным», «функцыянальна перагружаным прыназоўнікам *на*, які не варта рабіць універсальным заменнікам іншых сродкаў выказвання» [5, с. 69], а трэба ўжываць больш прыдатныя і мілагучныя канструкцыі, сінанімічныя сінтаксічнай мадэлі з прыназоўнікам *на*, што «паслужыць павышэнню культуры нашай мовы, пашырэнню яе функцыянальна-стылістычных магчымасцяў» [6, с. 183]. Напрыклад, пазбегнуць стылявой недасканаласці ў сказе «*Семінар, прысвечаны захадам на палягчэнні доступу сляпых да апублікаваных твораў*» («Культура», № 45, 2021) дазваляе прыназоўнік *на*: ... *захадам на палягчэнне*. У сказе «... *гаворка ішла пра абсалютна новы матэрыял на паўднёвай Беларусі*» («Культура», № 25, 2017) варта не ўжываць прыназоўнік *на* (... *матэрыял – паўднёвую Беларусь*) ці

замяніць яго на *аб.* Каб унікнуць аднастайнасці ў сказе «... *асіповіцкія экалагі ўдзельнічалі ў шведскім праекце на павышэнні інфармаванасці насельніцтва...*» («Звязда», 16.04.2020), лепш выкарыстаць формы: ...*праекце, прысвечаным павышэнню... (скіраваным на павышэнне...)*. Сінанімічныя канструкцыі ці словы дапамагаюць унікнуць канцылярызацыі мовы ў прыкладах: «*Работы на рэканструкцыі* [прасцей: *рэканструкцыя ... пачалася*] *адрэзка шашы пачаліся ў чэрвені мінулага года*» («Звязда», 05.11.2021); «*Праз тры гады пачаліся работы на ўзвядзенні* [лепш: *пачалося ўзвядзенне*] *мемарыялу, які стаў помнікам мужнасці і гераізму пакалення 40-х гадоў*», «*Сёння ў Брэсце праходзяць святкаванні* [прасцей: *святкуюць (адзначаюць) 50-гадовы юбілей*] *50-гадовага юбілею мемарыяльнага комплексу “Брэсцкая крэпасць-герой”*» («Звязда», 24.09.2021).

Дзеясловы маўлення, думкі, пачуцця, стану (*казаць, разважаць, клапаціцца, думаць* і інш.) ужываюцца ў беларускай мове з прыназоўнікам *пра*, што не заўсёды можна назіраць на старонках друку: «...*важна паклапаціцца аб дэзынфекцыі склепа*» («Звязда», № 132, 2015); «*Тады пасол паклапаціўся аб падарунку, які прыехаў сюды напразткі з Індыі*» («Звязда», 28.07.2017); «*Чалавецтва пачынае задумвацца аб існаванні без кнігі*» («Культура», № 25, 2017).

Часта «імкненне журналістаў да “афіцыйнага” ўпарадкавання маўлення спараджае няўклонныя і незразумелыя маўленчыя формулы, <...> што прыводзіць да псіхалагічнага дыскамфорту атрымальніка інфармацыі» [7, с. 80] праз кантамінацыю: «*Кожны рэгіён мае сваю тэматыку. На гродзенскім у цэнтры ўвагі паўсталі лічбавыя раішэнні ў сферах адукацыі, аховы здароўя, аховы персанальных даных*» («Звязда», 04.11.2021); «... *цэны на кватэры ў беларускай сталіцы паказалі невялікае зніжэнне*» («Звязда», 11.11.2021).

У беларускай і рускай мовах шмат істотных несупадзенняў не толькі ў родзе, ліку, склоне, але і ў аб’ёме эквівалентаў. У сусветнай моўнай прасторы беларуская мова вызначаецца сваім лінгвакультурным феноменам, яе нацыянальна-культурную адметнасць яскрава выяўляе безэквівалентная лексіка, якая не мае аднаслоўных адпаведнікаў у рускай ці іншых мовах, сведчыць тэндэнцыю да эканоміі моўных сродкаў. У сказах «*Знікае асаблівы настрой, які ахоплівае ў кніжнай краме з яе строгімі палічкамі*» («ЛіМ», № 42, 2010), «*Але нельга лічыць, што кніжная крама ў яе традыцыйным фармаце, здольная прывабіць прадстаўнікоў старэйшых пакаленняў, можа гэтак жа зацікавіць моладзь*» («ЛіМ», № 28,

2017) замест беларускага слова *кнігарня*, безэквівалентнага ў адносінах да рускай мовы, выкарыстаная руская калька.

У беларускай мове рускаму выразу *воплотить (претворить) в жизнь (дело)* адпавядаюць дзеясловы *ажыццявіць, здзейсніць, рэалізаваць*, чаго, на жаль, не назіраецца ў сказах: «... аднак спатрэбіўся час для таго, каб яна ўвасобілася ў жыццё» («ЛіМ», № 45, 2010); «Думаю, што наш духоўны рух атрымаў увасабленне ў жыцці і шмат разоў спыняў канфлікты» («Звязда», № 104, 2015); «У пэўным узросце ва ўсіх нас узнікаюць жаданні, увасабленне якіх у жыццё становіцца найпершай марай» («Звязда», 04.08.2016); «Сяргей Крыштаповіч увасобіў у жыццё ідэю злучэння ў адной экспазіцыі беларускіх народных строяў з творамі сучаснага мастацтва» («Культура», № 45, 2021); «Калі ёсць добрая ідэя і памкненне руліва ды паслядоўна ўвасобіць у жыццё – цуды сябе чакаць не прымусяць» («Культура», № 45, 2021). У апошнім сказе недарэчна і нелагічна гучыць па-беларуску калькаваны з рускай мовы выраз *чудеса не заставят себя долго ждать*. Пакампанентны пераклад фразеалагізмаў і прыказак немагчымы: траціцца і сэнс, і натуральнасць самабытных у пэўнай мове выразаў. Відавочна, што аўтары спачатку склалі тэкст па-руску, а пасля зрабілі яго механічны пераклад на беларускую мову. У загаловку «Як увасабляюцца экалагічныя знаходкі асіповіцкіх школьнікаў» («Звязда», 16.04.2020) дзеяслоў *увасабляюцца* лепш замяніць на *рэалізуюцца*, таму што слова *увасабляюцца* патрабуе ўдакладнення: *увасабляюцца ў што, (у чым, дзе)*.

Прыкладам распаўсюджанай у друку прыкрай неахайнасці да моўных нормаў, недарэчнага ўжывання кніжнага фразеалагізма, адсутнасці рэдагавання можна лічыць матэрыял «Дружны ўраджай»: «... вырошчваецца бульба і капуста, <...> **арбузы** і баклажаны <...> працягваецца нарыхтоўка капусты **поздніх** гатункаў (дарэчы, у гаспадарцы вырошчваецца ажно **сямнадцаць** гатункаў гэтай агародніны). <...> Нягледзячы на неспрыяльныя ўмовы надвор'я <...>, Уладзімір Аляксандравіч не жаліцца і **ненаракае** на нябесную **канцэлярыю**, бо ўраджай гародніны **селёты** ўдаўся хоць і не самы вялікі, але і не самы горшы» («Звязда», 27.10.2021).

Сродкі масавай камунікацыі, з функцыянаваннем мовы і стылю якіх непарыўна злучаны камунікатыўны аспект, культурамаўленчая практыка ў грамадстве, закліканая не толькі несці дакладную інфармацыю, але і даваць прыклад прыгожага і нарматыўнага маўлення, бо шматкроць паўтораная няправільнасць можа памылкова ўспрымацца чытачом як характэрная моўная рыса, што і вядзе да існавання ў сучаснай бела-

рускай літаратурнай мове «аслабленых участкаў» нормаў, устойлівай інтэрферэнцыі. Уплыў рускай мовы нявечыць натуральнасць беларускай, і таму, па словах Н. Б. Мячкоўскай, «інтэрферэнцыя ў сінтаксісе пераадольваецца цяжэй за ўсё, і асабліва ў тых выпадках, калі яна выяўляецца ў “неарганічнасці” фразы» [8, с. 173].

У інтэрв’ю газеце «Звязда», якое змешчана 27 жніўня 2021 года пад назвай «Вольга Самусевіч: Журналіст – гэта той, хто адказвае за свае словы», дэкан факультэта журналістыкі БДУ, акцэнтаваўшы ўвагу на сумнай тэндэнцыі павелічэння з кожным годам колькасці «абітурыентаў, якія пішуць творчае эсэ на рускай мове, а не на беларускай», зазначыла, што «журналісты павінны ў аднолькавай меры добра валодаць дзвюма дзяржаўнымі мовамі» [9]. У сваю чаргу, прафесійная культура маўлення журналіста істотна залежыць і ад якасці моўнай падрыхтоўкі студэнтаў падчас навучання.

Слушна выказалася мовазнаўца Ірына Шкраба: «Моўны менталітэт журналіста як творцы грунтуецца не толькі на падставе індывідуальнага культурнага і духоўнага развіцця. Ва ўмовах узмацнення асобнага пачатку журналіста ён вызначаецца таксама свядомым імкненнем павышаць сваю моўную культуру, удаस्कанальваць маўленчую манеру. <...> Кожны творчы чалавек павінен знайсці шлях да найлепшага скарыстання свайго прафесійнага інструменту – мовы – у яе няспынным гістарычным развіцці, прычыніцца калі не да стварэння новай вартай літаратурнай нормы (што ўжо засведчана практыкай), то да падтрымкі і аховы нормы сталай, апрабаванай аўтарытэтным і ўдалым ужываннем. Ведаць слова і адчуваць дарэчнасць яго ўжывання – гэта якасць журналіста, што здольна выявіць ёмістасць выкладу, дакладнасць сэнсу і эстэтыку маўлення» [10, с. 38]. Бясспрэчна, што «маўленне журналіста – гэта ўзор, на які арыентуецца ў сваёй маўленчай дзейнасці чытач», таму «фарміраванне сапраўднай прафесійнай культуры магчыма пры ўмове пастаяннага самакантролю журналіста за сваім маўленнем» [7, с. 78–80]. Сёння надзвычай важна падтрымліваць і ўмацоўваць беларускі пласт культуры, найважнейшы складнік якой – мова тытульнай нацыі, дзяржаўная беларуская мова.

Бібліяграфічныя спасылкі

1. Падлужны А. І. Нормы беларускага літаратурнага вымаўлення // Пытанні культуры беларускай пісьмовай мовы. Мінск: Народная асвета, 1991. 175 с.

2. *Цікоцкі М. Я.* Стылістыка беларускай мовы: вучэб. дапам. для фак. журналістыкі. 2-е выд., перапрац. і дап. Мінск: Універсітэцкае, 1995. 294 с.
3. *Навасельцава І. І.* Прэцэдэнтны феномен як сродак актуалізацыі газетных загалоўкаў // Журналістыка-2017: стан, праблемы і перспектывы: матэрыялы 19-й Міжнар. навук.-практ. канф., Мінск, 16–17 ноября 2017 года. Мінск: БДУ, 2017. С. 274–277.
4. *Цвірка К.* Шашаль мовы – калька // ЛіМ. 1993. 12 сак.
5. *Каўрус А. А.* Культура слова. Мінск: Народная асвета, 1983. 78 с.
6. *Каўрус А. А.* Да свайго слова. Пытанні культуры мовы / пад агул. рэд. У. І. Куліковіча. Мінск: РІВШ, 2011. 344 с.
7. *Самусевіч В. М.* Культура маўлення журналіста (на матэрыялах газеты «Лунінецкія навіны») // Рэгіянальная прэса: традыцыі, вопыт, перспектывы: матэрыялы Рэспубл. навук.-практ. канф. / рэдкал.: С. В. Дубовік (адк. рэд.) і інш. Мінск: БДУ, 2007. С. 77–80.
8. *Мечковская Н. Б.* Социальная лингвистика. М.: Аспект Пресс, 1996. 207 с.
9. Вольга Самусевіч: Журналіст – гэта той, хто адказвае за свае словы // «Звязда» [Электронны рэсурс]. URL: <https://zviazda.by/be/news/20210827/1630066091-volga-samusevich-zhurnalist-geta-toy-hto-adkazvae-za-svae-slovy> (дата звароту: 13.11.2021).
10. *Шкраба І. Р.* Іншамоўнае слова ў газетным дыскурсе // Культура маўлення журналіста: зб. навук. артык. Вып. I (VII) / пад рэд. В. І. Іўчанкава, С. К. Бердніка. Мінск: БДУ, 2013. С. 32–38.